

D. D.
DISSERTATIO GRADUALIS
DE
**INTELLECTUS
HUMANI ANGUSTIA**
IN
**NATURA HOMINIS
RIMANDA,**

QUAM,
Suffragant. Ampliff. Facult. Philos. in Reg.

Acad. Aboënsi,
PRÆSIDE,

Maxime Reverendo atque Amplissimo VIRO,

**DN. CAROLO
MESTERTON,**

S. S. Theol. DOCT. nec non Log. & Metaph.
PROF. Reg. & Ord.

publico Examine submittere constituit

PETRUS ENBLOM,

O. GOTHUS.

Ad Diem VIII. Junii Anni MDCCLIV.

Loco horisque ante meridiem solitis.

ABOÆ, Impressit Direct. & Typog. Reg. M. Duc, Fin-
land, JACOB MERCKELL.

plar eius & causam convertatur. Igitur *Keckermannus* Syst. Phys. L. 4. Cap. 2. dicit, Doctrina de proprietatibus hominis fundamentum & principium est omnium disciplinarum, ita ut *Aristoteles* merito dicat de anima, principia disciplinarum pendere a doctrina de anima. Decet itaque rerum omnium Scientiam ab unius hominis cognitione incipere. Arduum vero hoc plane est negotium, & quam parum tam numerosis conatibus ab homine sit effectum, docent tot copiosa sapientum volumina, tot discrepantes indicitæque lites hominum de sui ipsorum natura. Molestias tamen & difficultatum nodos quia compensat hujus contemplationis utilitas, placuit naturam hominis penitus inquirere.

§ II.

FX anima & corpore, duabus diversissimis quidem substantiis, sed ætissimo vinculo inter se unitis conflatum esse hominem, inter postulata referri existimamus. Opinari equidem quis posset, nullum de origine, sede, commercio cum corpore, immortalitate animæ, oriri posse dissensum, si quidem anima sui intime conscia, in ejusmodi dissidiis sopiendis, ad lumen ipsius conscientiam, mediante reflexione mentali, recurrere possit. At in nullo fere argumento, intellectus nostri angustia & imbecillitas magis quam in psychologia proditur, ut

suo jure recte judicat *Jacob Bruckerus* in hist. Crit. philosoph. Tom. IV. parte II. p. 706. Non ex his quæstionibus nudius tertius demum disputatum est sed omnibus fere seculis Philosophos ambiguum disputationis materiam suspensos tenuisse, ex historia constat philosophica. Si ad castra Philosophorum accedere, pauloque propius inquirere nobis placeret, quid unusquisque eorum de anima senserit & quam sibi imaginem de ea formaverit; constaret utique vix posse aliquid fingi tam absurde aut fatue aut stulte excogitatum, quod non aliquis ex numero & classe eorum approbaverit. Hocce veterum philosophorum nævos *Cartesium* emendasse existimat *Ludovicus de la Forge* in tract. de mente humana Cap. 6. p. 29. ut huic soli debere clamat, quod natura mentis nobis nota sit; at rectius fortassis *Petrus Poiretus* in tract. de triplici erud. de eo judicat, quod in natura mentis humanæ cognoscenda plane cœcutierit, dum eam definierit esse *Ens cogitans*; quis ita hebes stupidusque est, qui hanc *Cartesii* definitionem animæ nec adæquatam, nec essentialem appellari posse non animadvertat?

§. III.

Imperfectiones definitionis *Cartesii* adhuc paucis ostendere lubet. Ubi est genus proximum in hac definitione animæ *Cartesiana*? Ubi differentia

specifica seu propria? Conceptibus essentialibus constituitur hæc Cartesii definitio, iisque ideis, quæ ejus convenientiam cum rebus aliis, & discrepantiam distincte exprimant. Quis non concesserit perinde esse, si animam dixerit *Ens esse cogitans*, atque si definiturus terram, pronunciaveris eam esse *Ens grave*, ignem *Ens leve*, hominem *Ens risibile*, solem *Ens calefaciens* &c. Siquidem hoc ipso attributum quidem subjecti, non vero subjecti istius, de quo est quæstio, essentia exprimitur. Et recte idcirco *Petrus van Mastricht* Sect. 2. Novit: „Cartesian. Cap. 6. p. 233. inquit, si quid judico ac distincte percipio cogitationem esse actionem, actionem præsupponere (saltem in creaturis, quæ non sint unus & purissimus actus) agentem causam, & hanc esse diversum quid a sua actione, adeoque cogitationem necessario diversum quid esse a mente cogitante. Dicitur non potest, quot & quanta offensa dicitur hoc primum fictitium deinceps in philosophia Cartesiana procreaverit.

§. IV.

EA est cognitionis nostræ imperfectio, ut ignoretur adhuc hodie quid sit *anima*, & inde a mundi exordio, ad nostra usque tempora a tot philosophorum myriadibus nihil amplius præstitum & investigatum sit, quam *quid illa consistat*; quis perdurante

durante hac summa nostra caligine se ad claram distinctamque animæ notionem pervenire posse confidat? Anima nostra rationalis, inquit *Job. Christ. Sturm* in *Philosoph. Elect.* p. 331, sibi ipsi familiarissima, experimentis in momenta continuatis, cogitare se subinde quadam novit, res innumerabiles a se diversas percipere, ex perceptis varie judicare, ex judicatis ratiocinari, ratiocinando plurima invenire, aut ab aliis inventa detegere, se siquæ similes excogitasse lingvas, præesse omnibus bello paceque deliberationibus; verbo, mundum hunc inferiorem omnesque in eo hominum societates gubernare, dirigere &c. Horum inquam, & innumerabilium talium sibi intime conscia est, & tamen si modum aliquem certum & distinctum explicare jubeatur, quo vel unicam eamque simplicissimam cogitationem eliceat, protinus animadvertit hoc sibi plane esse impossibile. Lippis & tonsoribus notissimum est, quæstioni quid sit anima? responderi a philosophis eam substantiam immaterialem esse. Sed cave hac responsione tibi ex asse satisfactum esse existimes, quia hæc responsio minime exprimit quid anima sit? sed quid non sit? Quod idem, ac si quis in quadrivio constitutus viator ex aliquo quæreret; quæ via sibi sit calcanda, ut in Patriam suam redeat? Et hoc tantummodo ab ipso responsi loco acciperet; hac unica via, quæ sinistrorsum decurrat, sibi procedendum haud quaquam esse. Tunc enim istud qui-

quidem nosset, hanc unicam viam esse erroneam. Utra autem ex tribus illis reliquis pro recta & indubitata habenda sit sciret cum ignarissimis. Atque hoc idem illis quoque contingat necesse est, qui semet fidei dogmaticorum in Pneumaticis erudiendos tradunt. Quando enim ab iis audiunt; animam esse substantiam immaterialem, tum istud quidem norunt a castris eorum sibi cavendum esse, qui animas seu spiritus somniarunt esse corporeos, quæ autem ex aliis millenis sectis philosophorum rem acu tetigerit & hanc doctrinam accurate exhauferit, id adhuc supine ignorant. Quid enim est substantia aliud, quam Ens per se subsistens? id est, quod non est in alio tanquam subjecto. Ubi itidem particula exclusiva conceptum negativum facit, ut recte observat *Thomasius* Qv. quid sit substantia? diss. 1. §. 2. de ratione status præmissa. Siquidem omnis terminus exclusivus est virtualiter negativus. Et quid est esse immaterialem? quam non habere materiam, non partes extra partes, non corpus. Atque idcirco recte *Ludovicus de la Forge* Cap. 6. de mente humana p. 13. Rogo eos, inquit, qui ita animam definiunt (h. e. substantiam immaterialem:) quam habent notionem aut qualem ideam ejus? Et quid concipiunt quando eo modo de ea loquuntur? Necesse est concedant se nihil concipere, neque se ejus habere ideam positivam. Et sicut sapienter judicat *Scherbius* quando diss. de differ: def. §. 16. ait; negationibus

bus istis nos rectissime nostram ignorantiam profiteri, Non minus prudenter philolophatur b. *Spenerus* quando parr. 1. seiner Theologischer bedencken Sectz XI. Cap 1. p. 39 ait: unsere seele muss selbst bekennen ohngeachtet sie ein geist ist, das die doch die vahre inre beschaffenheit eines geistes nicht recht begreifen könne. Welches ich davor halte das unfer aller eigene erfahrung bezeige, wie so gar vir, auch so die allergelehrtesten nicht vollig vergnügen an dem genigen finden, was unsere vernunft selbst an die hand gibet, welches bereits ein zimlich argument sein solte, das vir nicht mehr in dem stand sein müsten, in dem unsere natur, die doch verständig ist, und also billich selbst vor allen dingen begreifen solte, anfangs gevesen sein muss. Also muss einmahl ein licht in uns aufgehen, und sich Gott uns durch sein geist, als den geist der weisheit und offenbarung selbst offenbaren &c.

§. V.

In tellectus nostri angustia ex eo etiam elucet, quod doctrina de animæ origine tam difficilis est, ut inter difficillimas, quæ a Philosophis agitari solent, quæstiones non infimum tenet locum. Classes decem variantium de animæ origine, hypothesium collegit *Fortunius Licetus de ortu anime humane L. I. Jacobus Thomafius in diff. de anime humane origine p. 7.*
 Unde

Undecim numerat earum classes, quæ tamen in duas præcipuas classes abeunt illorum, qui vel ad *creationem* vel ad *propagationem* per traducem inclinant. Qui enim præexistentiam animarum in creatione Adami- tica fingunt, ad creatianos referri merentur. Difficultatum harum nebulas videns *Leibniti* confugit in tentamine Theodicees part. I. §. XCI. ad monades & stamina quasi animæ, in animalculis parentum seminalibus latentia, cui adstipulatur *Hanschius* in principiis philos. *Leibnitiane* p. 176. & *Canzius* de usu philosophiæ Leib. & *Wolt.* in Theologia p. 287. quorum & Anonymi cogitata spectant, de media sententia circa animæ ortum recensita in relat. nov- antiquis, 1714. p. 287. Nosmet, nullam harum hypothesium amplectentes, modum propagationis, velut arcanum naturæ, tempori detecturo, derelinquimus, hancque doctrinam de origine animæ inter articulos fidei non fundamentales referimus, præeuntibus magnorum nominum Theologis, quorum testimonia *Baierus* in comp. Theol. posit. p. 255. adfert.

§. VI.

Sedem animæ inquirentes permultas philosophorum a se invicem discrepantes sententias & hypotheses offendunt. Sedem animæ humanæ, in effluviis corporis solaris exstare sibi concepit *Pythagoras*, dum animam, avulsionem ætheris vocat in *aureis carminibus* p. 9. & *Jamblicus* teste in vita Pythagoræ. Dum

Dum ille ergo sedem animæ mundi generatim spectatæ, in sole ponit, cujus radii sunt per totum orbem expansi, & animam humanam particulam esse animæ mundi statuit, cujus substantia sit ætherea solaris, sedem primariam animæ humanæ in sole reposuit, singulatim sedem animi in corde, mentis vero & rationis in cerebro, sibi concepit, teste *Suida* in voce *τὸς* p. 634. falsa quidem, & cum animæ immaterialitate pugnans est hæc sententia, sed arrisit *Marsilio Ficino* in L. XVIII. de immortalitate animæ Cap. VIII. p. 393. Alii philosophi, vel in sanguine, vel in fluido nerveo, vel in cerebro animæ habitaculum quæsierunt. *Plato* præsertim & complures medici antiqui, sedem animæ quæsierunt in *meninge* vel *juxta inferiorem cerebri partem*. Aliter *juxta medium superciliorum domicilium Sraton* constituit. Idem in sanguine *Empedocles*, & in præcordiis *Stoici* posuere. Sedem animæ humanæ in stomacho quærit *Joh. Babiſta ab Helmont* in libro de sede animæ Num. XVII. idque perperam certe asseritur, quia masticatio & digestio cibi & potus, & motus ventriculi peristalticus, ad operationes animæ non spectant, adeoque sedes animæ in stomacho quæri nequit, vid. *Bruckerii* hist. philos. Tom. IV. part. 1. p. 709, 715. Frustra quoque in glandula pineali sedem quærit animæ *Cartesius* in *principiis philosophicis* p. 19. Sed anatomicis jam dudum observatum est, mucum potius e lympha

B

cerebri

cerebri excretum, quam animam ibi sedem fixam habere. In corde habitaculum animæ præcipuum posuit Illust. Wolffius in *actis eruditorum* Lipsi; 1707. p. 513. & in *Metaphysica* p. 462. Hinc sententiæ *Dan. Sennertii* in *præctica medicin.* p. 790. Propriam nempe sedem animæ domesticam in corpore esse imperiscrutabilem, libenter subscribimus.

§. VII.

DE vinculo naturali, animam inter & corpus nostrum variantes auctorum exstant sententiæ, quas tanquam cuius notas mittimus, ne sententias seu hypotheses citando chartam impleamus. Per has variantes auctorum hypotheses, non omnes in foro soli nebulas dispelli, & dubia a ratione objecta multa adhuc superesse, modumque hujus utriusque nexûs demonstrari non posse credimus. Scire enim velle ea, quæ Deus scire noluit, inanis curiositas est, monente *Augustino* de civit. Dei L. 1. & huc quoque iuste referendum est Sapiens monitum *Ciceronis*. Quam bellum est confiteri potius, te nescire quod nescias, quam inserta effluentem nauseare, atque ipsum tibi displicere *de natura Deorum* L. I.

§. VIII.

Quicquid *empirice* experimur, de operationibus &

& proprietatibus animæ, non sufficit ad formalis animæ scrutinium. Lumen Scripturæ satis revelat, animam esse essentiam invisibilem, a corpore Spectabili Secretam & immortalem. Iustitiæ, Sapientiæ & sanctitatis Divinæ notio, natura nota, confirmat, fieri non posse, ut anima simul cum corpore extingvatur. His momentis contenti esse, & reliqua post hanc vitam differre debemus, quando anima corpore soluta, interiores suæ formæ recessus aperiet. Secus enim agentes, plerumque falluntur, quia omnium, quos Deus condidit rerum naturam & rationes innumerato habere conantur, quarum minima tamen pars nobis patet.

§. VIII.

ALteram nunc hominis partem paucis indagemus, puta corpus. Quid sit corpus humanum, utcunque videatur esse nouissimum, attamen non ita est notum, quia ne corporis quidem naturalis natura, in quo sita sit, satis in aperto est; quæ ubi constiterit, & de corpore hominis, quid sit, constabit. Sed ignorare adhuc philosophos, & fortassis æternum ignoraturos, *quid sit corpus naturale in genere* dolemus. Philosophi gentiles circa corporis humani præstantiam describendam, aut in excessu aut in defectu peccaverunt. Ut enim Epicuræi corpus menti prætulerunt, ita in alterum extremum

prolapsi Pythagoræi, Platonici & Stoici, corpus nihil curantes, consensu universali statuerunt, hominem sola anima absolvi, hincque corpus ipsi ergastulum animæ, inutile pondus, tristis carcer & obscurum mentis domicilium audiebat. Atellum onustum id nominat *Arrianus* in Epicteti L. I. Cap. III. *Nimesius* in libr. de natura hominis, cum *Empedocle* corpus vocat antrum, animam detinens. At injurios esse hos Philolophos in bonitatem Divinam corpus organicum donantem e dictis Scripturæ Job. X. 10. Pl. CXXXIX, 13. 14, satis apparet. Hinc Celebre *Theophrasti* dicterium: magnam mercedem pro inhabitatione, anima persolvit corpori. Unde & *Seneca* in Libr. VI de beneficiis Cap. XXIII, monet: scias, non esse hominem tumultuarium aut incogitatum opus. Inter maxima rerum suarum natura nihil habet, quo magis gloriatur, aut cui gloriatur. Qua de re *Cicero* de natura Deorum L. II. pluribus exponit, corporis humani sollicitam curam non esse negligendam, sed legitime conservandam, ob præstantiam ejus. Sunt, qui hominis dignitatem nobilitatemque pluribus explicant, quod ex instituto fecit *Georgius Zveccius*. Sed caute admodum & circumspicte hoc argumentum tractandum, ne miseræ, quibus hodie circumseptus homo est, obliviscamur.

§. X.

EPicuri effatum, nempe *incomprehensibilia esse corpora* esse verissimum ipsi Philolophi ineptis suis conceptibus testantur. Ut enim *Platoniorum tantummodo & Aristoteliorum, Cartesianorum & Eclecticorum* quorundam mentionem faciamus. Platonici delcribebant corpus, dicebantque istud non partem hominis, sed instrumentum esse, ut legimus in *Proclo* de anima & dæmone p. 272. At vero tam lipus & luscus nemo est, qui non nævos hujus descriptionis illico perspiciat. Quis non sentit, eam esse impropiam & figuratam, cum instrumentum animæ in sensu proprio attribui non possit? Quis non deprehendit, eam involutam vehementer & oblcuram esse, cum *Plato* ipse eandem simili quodam illustrandam censuerit? Ipsaque conscientia testatur, ignotius esse, quid instrumentum, quam quid corpus humanum sit? Adeoque mirandum non est, si nullæ veritates ex hac descriptione Platonis elici aut in eandem resolvi rursus possint.

§. X I.

Aristoteles, in plerisque philolophiæ naturalis capitibus, licet discesserit a Platonis ideis; attamen in corporis humani descriptione ne latum quidem unguem ab eo abiit, neque enim supra magistrum est, teste *Laërtio*; 1, 5. p. 301. Quis vero crediderit

rit *Cartesium* in hanc quoque scyllam incidisse qui antiquorum sententiis ad Garamantas usque relegatis, novum Systema Philosophiæ condidit. *Cartesius* cum se ipsum toties definiat: *Ens cogitans*; non alienus etiam videtur a præjudicio Platonico, ut recte notat *Thomasius* Introd: ad philos: aulicam, p. 77. Quod *Mersenni* anima hoc ipsum dicitur profiteretur in itinere per mundum *Cartesii* part 1. pag. 56. ubi ait „Nos Cartesiani in hac re Platonici sumus, etenim secundum *Platonem* quid est „homo? anima quæ utitur corpore. Atque potes „meminisse certi cujusdam loci, inter alios *methodi* „*Cartesii* ubi dicit: attente examinans, quis essem, „& videns, fingere me quidem posse, corpus me „um nihil esse - - - Contra si vel per momen- „tum temporis cogitare desinerem, nullam ideo „esse rationem cur credam, me durante illo tem- „pore debere existere - - - Intellexi me esse rem „quandam seu substantiam, cujus tota natura, seu essen- „tia in eo tantum consistit, ut cogitem; adeo ut ego, h. e. mens, per quam solam sum is, qui sum, sit res a corpore plane distincta. Ac miror ait, *P. Mersennus* Philosophos & Theologos Scholasticos id *Cartesio* largitos fuisse, illumque articulum non adposuisse numero errorum ejus, qui ab ipsis obijciuntur præsertim cum *Arnoldus* in transitu hanc reflexionem fecerit.

§. XII.

Quod enim ab inimicis Cartesii neglectum est in hoc articulo, id ab amicis ejus deinceps abunde est præstitum. Cum enim viderent ejus discipuli, quam periculosa plenum opus esset aleæ dixisse, totam hominis naturam & essentiam in eo tantum consistere, ut cogitet; adeoque eodem loco, ut aiunt, saltasse cum Platonis; aperte contradixerunt in hoc capite magistro suo, & corpus in numerum partium essentialium hominis admittentes rursus, dixerunt, istud esse *partem hominis extensam*, ut scilicet id ipsum ab anima seu parte cogitante distinguerent. Licet hoc ipso non levidentem maculam abluerint a philosophia sua; tamen tantum abest, ut acu, quod ajunt, rem tetigerint, & veram corporis ideam expresserint, ut potius falsissimo eandem principio superstruxerint & ædificaverint. Etenim dum corpus partem hominis extensam dicunt, id volunt in simul & supponunt; *In extensione sola corporis essentiam consistere*, quod a veritate omnino dissentit. Primum enim & ipsi Cartesiani confitentur, extensionem esse tantum attributum corporis. Quo ipso & satis manifestum redditur, eandem non ipsum esse subjectum, sed aliquid a subjecto diversum. Et si quærat quis & urgeat, quid ista substantia, quid istud Subjectum sit? In quo hæreat

ex-

extensio? Respondemus cum *Petro van Mastricht* sect. 2. Cap. 25. Novit. Cartes. § 3. *Rerum substantia nobis non innotescunt per se, sed beneficio suorum accidentium, quemadmodum essentia Divina nobis non innotescit nisi beneficio attributorum, inde tamen velle concludere, nihil esse in corporibus præter accidentia, nimium esset λόγος & præter sensum communem.* Nec est, quod insitent Cartesiani & objiciant; debere nos utique claram ac distinctam habere corporis ideam; Sed nihil dari omnino, quod prius & clarius & distinctius a nobis in corpore concipitur, quam extensio. Adeoque non posse non ejus essentiam in ea consistere. Ad hoc argumentum jam est parata responsio. Sic enim vir Doctissimus & in imbecillitatis humanæ agnitione oculatissimus Dn. de Hamel Tr. „sec physic. gen p. 121 Non est necesse, ut rerum „omnium ideas distinctas & claras habeamus, cum „vis mentis nostræ finita sit, nec rerum omnium „ideas habeat impressas, imo nescio, an intima ul- „lius rei, vel Substantiæ idea clara & distincta no- „stræ menti insit. Non enim res ipsas nisi per at- „tributa, aut affectiones cognoscimus; idque ut ad „nos referuntur; vel ut in sese mutuo agunt, & „quo plura percipimus attributa, eo rem unam- „quamque melius & distinctius percipimus. Intima „vero rei cujusque natura aut omnino, aut ma- „gna ex parte est tenebris involuta. Adeo ut ex di- „stinctis ideis rerum affectiones, modos, acciden-
tia,

non naturas ipsas esse perspectas colligi ullo modo possit.

§. XIII.

F*Clecticos* quod attinet, eos naturam corporis humani exactius cognosse, quam *Secularios* peritulum sibi qui habet, egregie fallitur; ut enim oculatissimos quosque in præsentis silentio involvamus, *Clericum* puta *Weigidium*, *Hamelium* &c. qui omnes volentes & uno quasi ore profitentur, nescire nos adhuc, quid corpus naturale sit. Quæris, qui fiat istud? Respondemus, id inde procul dubio evenit, quia *materiam*, *formam* & *finem* nostri corporis nescimus. Quod si autem tanta hominum in materia corporis humani est ignorantia; quanta, quæso, in ejus forma inerit incertitudo? vide ulterius addit: ad obl. *Seect. Halens.* p. p, 191. 355. seqq.

TANTUM.

